

ZAKAJ JE VREDNO KREPITI INTEGRITETO OTROK V ŠOLI

Prve izkušnje pilotnega projekta ,Krepitev integritete učencev v osnovni šoli'

*Value of Strengthening Children's Integrity at School
Strengthening Student Integrity in Primary School - Pilot Project
Preliminary Results*

IZVLEČEK

V prispevku izhajamo iz procesa individualizacije, ki se odraža v vrednotnem sistemu mladih in vpliva na zmanjšanje pomena in občutka skupnosti. Povzamemo ugotovitve raziskav, ki izkazujejo individualistično usmerjene vrednote slovenske mladine in upadanje zaupanja mladih v demokratične institucije in procese, nizko raven družbene angažiranosti ter politične participacije. Poudarimo pomen državljske vzgoje, ki mlade opolnomoči in spodbuja k aktivnemu, informiranemu in odgovornemu delovanju v smeri krepitve demokratične in pravičnejše družbe. Če sta integriteta posameznika in integriteta družbe neločljivo povezani in integriteta predstavlja temelj družbeni harmoniji in delovanju, je vloga vzgoje in izobraževanja pri krepitvi integritete učencev osrednjega pomena. Izpostavimo pomen oblikovanja varnega in spodbudnega učnega okolja, načrtovanja učinkovitega procesa poučevanja in učenja ter didaktične strategije, metode in oblike dela, ki prispevajo h krepitvi integritete otrok. V zaključnem delu predstavimo namen in cilje ter prve izkušnje pilotnega projekta *Krepitev integritete učencev v osnovni šoli*, ki ga v šolskem letu 2021/2022 skupaj s Komisijo RS za preprečevanje korupcije in petimi razvojnimi šolami izvajamo na Zavodu RS za šolstvo.

Ključne besede: individualizacija, družbene norme, vrednote slovenske mladine, državljska vzgoja, integriteta, etika, vzgoja in izobraževanje, pilotni projekt

ABSTRACT

This article draws on the process of individualisation, which is reflected in the value system of the youth, and which adversely affects the importance and the sense of community. It uses research findings to demonstrate the shift of Slovenian youth towards individualism, their loss of trust in democratic institutions and processes, and low levels of their social engagement and political participation. The importance of civic education, which empowers young people and encourages them to take an active, well-informed, and responsible approach towards a more democratic and egalitarian society. On the assumption that individual integrity and social integrity are inextricably linked, and that integrity is the foundation for social harmony and action, the role of education in strengthening student integrity is central. In the last section, the purpose, objectives, and the initial experiences of the pilot project *Strengthening Integrity of Pupils in Primary School* are presented. The project has been carried out throughout the 2021/2022 school year at the National Education Institute of the Republic of Slovenia together with the Commission for the Prevention of Corruption, and five participating schools.

Keywords: individualisation, social norms, youth values, civic education, integrity, ethics, education, pilot project

VPLIV INDIVIDUALIZACIJE NA VREDNOTNI SISTEM MLADIH IN ZMANJŠANJE OBČUTKA SKUPNOSTI

Pri pojasnjevanju sodobnih družbenih pojavov in procesov sta v ospredju socioloških in drugih strokovnih razprav izpostavljena predvsem dva koncepta, ki sta medsebojno tesno povezana. Govor je o globalizaciji in individualizaciji, in čeprav ju lahko konceptualno obravnavamo ločeno, gre za vidika istega procesa, ki na naša življenja deluje vsaj na dva ključna načina – na svetovni ravni se kaže kot globalizacija, na osebni pa kot individualizacija življenjskih potekov in življenjskih stilov.

Na procese individualizacije je opozoril že Ulrich Beck (2001), ki izpostavlja, da je posameznik v sodobni družbi čedalje bolj odvisen od samega sebe in od neštetihih možnih izbir, in to vključno s tveganji, da njegove izbire ne bodo pravilne. Beck in Beck-Gernsheim (1996: 817) zapišeta, da »moderno življenje vse spreminja v »tvegane svobode«, ki posameznika prvenstveno usmerjajo v ukvarjanje s samim seboj, kar posledično vpliva na zmanjšanje možnosti sodelovanja z drugimi in na samo solidarnost. Proces individualizacije je namreč povezan z zmanjšanjem občutka skupnosti, to pa nadalje z občutji posameznikove pripadnosti, sprejetosti in ne nazadnje občutja varnosti, kar pa ima pomemben vpliv tudi na zadovoljstvo z njegovim življenjem (Lavrič, 2019: 24–25).

Avtorji raziskave *Mladina 2020* ugotavljajo, da v obdobju od leta 2000 do 2020 med mladimi v Sloveniji v hierarhiji vrednot ni prišlo do večjih sprememb: na osebni ravni so za mlade najbolj pomembni družina, prijateljstvo, šolski in poklicni uspeh ter svoboda delovanja, na družbeni ravni pa stabilnost in čisto okolje oziroma njegovo varovanje (Lavrič in Rutar, 2020: 347), medtem ko so jim »splošne družbene teme, kot so korupcija, terorizem, vojne in celo nezaposlenost /.../, v povprečju manj pomembne« (Lavrič, 2019: 23).

Če povzamemo, učinki procesa individualizacije se ne kažejo samo na ravni vsakega posameznika, temveč tudi v širšem družbenem življenju; visoka stopnja individualizacije je povezana tudi z zmanjšanjem »občutka skupnosti kakor tudi skozi relativno odsotnost optimizma glede prihodnosti družbe, v kateri mladi živijo« (Lavrič, 2019: 25). Trendi, ki nakazujejo na umik posameznikov v zasebnost, vplivajo tudi na njihovo nizko pripravljenost udeleževanja

v javnem in političnem življenju oziroma konvencionalno politično participacijo¹ (Kerr, Sturman, Schulz, Burge, 2010: 16, v Državlanska vzgoja v Evropi, 2013) ter na pomanjkanje zaupanja v demokratične institucije (Šimenc, Sardoč in Mlekuž, 2009).

ZAUPANJE MLADIH V DEMOKRATIČNE INSTITUCIJE IN PROCESE, DRUŽBENA ANGAŽIRANOST IN POLITIČNA PARTICIPACIJA

Rezultati zadnjih dveh mednarodnih raziskav državljan-ske vzgoje in izobraževanja² (za ICCS 2009 gl. Šimenc, Sardoč in Mlekuž, 2009, in za ICCS 2016 gl. Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018) so sicer pokazali na poziti-ven trend, vendar ostaja stopnja zaupanja slovenskih

učencev v institucije, ki jih povezujemo z demokrati-jo (npr. v državni zbor in vlado), pod mednarodnim povprečjem. Raziskavi *Slo-venska mladina 2018/2019 in Mladina 2020*, izpostavljata, da se je nezanimanje mladih za domačo politiko okrepilo in je »splošno zadovoljstvo z demokracijo med mladimi v Sloveniji nizko, a vseeno nekoliko višje kot pred peti-mi leti« (2019: 3) in da je ob-čutek politične učinkovitosti med mladimi nizek (Deželan, Sardoč in Nacevski, 2021:

221–228). Izkazuje pa se visoka raven pripravljenosti mla-dih za sodelovanje znotraj organizacij civilne družbe, kar je ključnega pomena, saj »ta oblika družbenopolitičnega udeleževanja (v civilnodružbenih organizacijah) pred-stavlja enega najbolj trdnih temeljev za demokratično delovanje družbe (prav tam: 232). Kljub temu pa raziska-va ICCS 2016 kaže, da so učenci iz Slovenije pri aktivnem državljanstvu oziroma delovanju in pripravljenosti za de-lovanje v večini primerov pod mednarodnim povprečjem.

VLOGA IN POMEN DRŽAVLJANSKE VZGOJE PRI KREPITVI POLITIČNE PISMENOSTI, DRUŽBENE SOLIDARNOSTI IN INTEGRITETE

Širše družbeno dogajanje, procesi in dogodki vplivajo tudi na ključne poudarke, vlogo in pomen državljan-ske vzgoje in izobraževanja. Zato je to področje izrazito dinamično, široko in fluidno (Citizenship Education at School in Euro-pe, 2017), se spreminja in širi, s tem pa se na novo vključu-

“

Dolgotrajen strah in travmatske izkušnje vplivajo na čustvovanje, mišljenje, vedenje. Okrevanje otrok po izgubah in travmah je v veliki meri odvisno od tega, kako bodo z njimi ravnali v novem okolju in koliko jim bodo pomagali.

(Dr. Anica Mikuš Kos)

”

1 Sodobna literatura (gl. Deželan, Sardoč in Nacevski, 2021: 215) poudarja, da danes ne moremo več grobo razločevati med konceptoma politične participacije in družbene angažiranosti. Pri mladih gre za prepletanje obojega: za različne politične akcije, ki so del politične participacije mladih in segajo »tako od konvencionalnih oblik politične participacije v institucionalni politiki do različnih oblik individualne in kolektivne družbene angažiranosti v pogojih fizičnih in virtualnih prostorov«.

2 ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) je mednarodna raziskava državljan-ske vzgoje in izobraževanja, ki obsega raziskovanje, kako se mladi v izobraževalnih sistemih, ki jih vključuje raziskava, pripravljajo na aktivno državljanstvo. Vzorec raziskave zajema učence in učenke 8. razreda osnovne šole (npr. leta 2016 je vzorec v Sloveniji zajel 2844 približno 14 let starih osmošolcev).

jejo tudi z njo povezani koncepti (Klemenčič, Mirazchijski, in Novak, 2018).

Kot uvid v razumevanje celostnega pristopa šol in načrtovanja njihovih aktivnosti v okviru pilotnega projekta *Krepitev integritete učencev v osnovni šoli* je na tem mestu treba osvetliti, da **državljanska vzgoja v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu ni umeščena samo kot samostojni predmet, temveč se pojavlja tudi kot medpredmetna tema, ki je na vseh ravneh šolanja vključena v splošne cilje vzgoje in izobraževanja, in kot tema, ki je integrirana v posamezne predmete** (npr. v osnovni šoli v obvezne in nekatere izbirne predmete).

OECD v poročilu *Education for Integrity: Teaching on Anti-Corruption, Values and the Rule of Law* opozori na pomanjkanje raziskav, ki vključujejo preučevanje vpliva različnih oblik izobraževanja na javno integriteto in poudari pozitivno vlogo državljanske vzgoje pri tem (prav tam, 2019: 13).³ Eden izmed ključnih ciljev državljanske vzgoje je namreč »pripraviti učence na vlogo aktivnih državljanov in jim na ta način zagotoviti potrebno znanje, spretnosti in odnose, s katerimi bodo prispevali k razvoju in blaginji družbe, v kateri živijo« (Državljanska vzgoja v Evropi, 2013). Poudarjeno je širše razumevanje državljanstva, ki temelji na spoštovanju skupnih vrednot, središčnih demokratičnih družb in vloge aktivnega državljanstva. To pa je ključno tudi za razumevanje pomena krepitve integritete učencev, saj državljanska vzgoja poudarja skupne (univerzalne) vrednote, ki temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in svoboščin, demokracije in pravne države (prav tam), in podpira učence, da postanejo aktivni, informirani in odgovorni državljani, ki bodo željni in zmožni prevzeti odgovornost zase in za svoje skupnosti na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni (Citizenship Education at School in Europe, 2017).

Če strnemo, državljanska vzgoja podpira mlade, da razumejo svoje vloge in odgovornosti, ki jih imajo kot državljani, ter si prizadeva oblikovati avtonomne, kritično razmišljujoče državljane, ki bodo s svojim znanjem in odnosom aktivno in odgovorno participirali ter sodelovali v družbi. Zato je ključno, da se mladim skozi različne dejavnosti v šoli in v povezavi s širšo skupnostjo omogoči praktična izkušnja demokracije (Državljanska vzgoja v Evropi, 2005; Zimšek, 2015). Številna literatura namreč govori o pozitivni korelaciji med participacijo v šoli in državljansko vednostjo ter participacijo kasneje v življenju (Quintelier in Hooghe, 2013, v Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018: 68) oziroma da ima participacija v šolskih političnih aktivnostih pozitiven učinek na državljansko delovanje v prihodnosti (o tem Keating in Janmaat, 2015, v Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018: 66).

INTEGRITETA KOT DEL VREDNOTNEGA SISTEMA POSAMEZNIKA IN TEMELJ DRUŽBENE HARMONIJE

Integriteta posameznika in integriteta družbe sta v soodvisnem odnosu. Kečanović (2012: 155) jo opredeli kot

temelj družbeni harmoniji in delovanju, *Komisija RS za preprečevanje korupcije* (KPK) pa kot »celovitost, skladnost, pristnost, poštenost, verodostojnost«. Posameznik z integriteto je oseba, ki »govori to, kar misli, in dela to, kar govori, skladno z moralnimi normami in veljavnim pravom« (prav tam), oziroma ima posameznik vrlino integritete, kadar deluje »v skladu z veljavnim pravom /.../, gre za pričakovano delovanje in odgovornost človeka, ki se zaveda svojih pravno urejenih pravic in dolžnosti /.../« (Kečanović (2012: 182) KPK na svoji spletni strani zapiše, da lahko o družbi z integriteto govorimo tedaj, ko ima ta »dobro vzpostavljen sistem za zaznavanje kršitev.« (Komisija RS za preprečevanje korupcije)

Zgornje opredelitve izpostavljajo pomen družbenih norm in vrednot; obstajajo namreč določene vrednote, ki so širše družbeno sprejete in se nanašajo na pogum, poštenost, pravičnost, odgovornost, transparentnost in integriteto (Munro in Kirya, 2020: 3–4). Igličar (2020: 29) pravi, da *Splošna deklaracija človekovih pravic* kot moralno-politični dokument, izkazuje »bistvene splošne vrednote moderne (zahodne) civilizacije« in da je za »učinkovitost pravnega sistema pomembno, da vrednote postanejo del zavesti vsakega posameznika, da jih vsak posameznik vzame resno, jih ponotranji«. Poudari vlogo vzgoje in izobraževanja, ki omogoča prehod »vrednot s splošne zavesti na individualno raven«. Vlogo izobraževanja pri krepitvi izpostavljenih družbenih norm in vrednot poudarja tudi poročilo OECD, ki jih opredeli kot ključne za učinkovito preprečevanje korupcije (Jackson in Köbis 2018, v Munro in Kirya, 2020: 1).

Če povzamemo, vrednotni sistem mladih se oblikuje prek različnih agentov socializacije, pri tem pa ima izobraževanje, predvsem kadar gre za učenje o družbenih pravilih, normah in vrednotah, pomembno vlogo, saj vpliva tudi na razvijanje in krepitev veščin ter stališč, ki jih državljani potrebujemo za delovanje v javnem interesu (Munro in Kirya, 2020: 2).

KREPITEV INTEGRITETE UČENCEV: KAJ IN KAKO

Učno okolje, v katerem se učenci učijo, je enako pomembno kot sama vsebina pouka; ne nazadnje, šola ni samo izobraževalna, temveč tudi vzgojna ustanova. Sodobna spoznanja o učenju poudarjajo tako razumsko, čustveno kot socialno naravo učenja, učenčev aktivno vlogo, vključenost in glas učenca, hkrati z jasno oblikovanim pričakovanim vedenjem, ki temelji na normah demokratične družbe. Učenci, ki imajo priložnosti učiti se v odprtem, varnem in spodbudnem učnem okolju, razvijajo avtonomijo delovanja, veščine kritičnega mišljenja, sodelovanja, komuniciranja in samouravnavanja ter spretnosti poslušanja, izražanja in zagovarjanja stališč ter sprejemanja stališč drugih, kar vpliva tudi na spreminjanje njihovih prepričanj in odnosov. Na kratko, hkrati z raziskovanjem njihovih vlog in odgovornosti kot državljanov se urijo se v smeri informiranega in aktivnega delovanja za bolj demokratično in strpno družbo. V takšnem učnem okolju so vloge in odgovornosti med učiteljem in učenci jasno razme-

³ Avtorji ene izmed raziskav (Fraillon, Schulz in Ainley 2009; Ainley, Schulz in Friedman 2009, v Munro in Kirya, 2020: 6–7) tako dokazujejo, da državljanska vzgoja pri mladih vpliva na zavračanje korupcije in zmanjšuje verjetnost, da bodo mladi ali dopuščali kršitve zakonodaje ali sodelovali pri njih.

jene: učitelj npr. »jasno razmejuje odgovornosti in s tem v skladu ravna: izpolnjuje svoje in prepušča učencu njegove«, medtem ko se učenec svojih odgovornosti zaveda in jih tudi udejanja (Rupnik Vec, 2020: 140–141). Omenjene veščine in znanje pa so bistvene tudi za posameznikovo življenje v družbi, ki temelji na integriteti in zavrača korupcijo (Munro in Kirya, 2020: 10).

Integriteta je del etične drže posameznika. Kodelja (2012: 237) zapiše, da bodo učenci težko dojeli etično razsežnost pomembnih družbenih izzivov in problemov, če ne poznajo temeljnih etičnih pojmov in dilem. Ali kot pravi: »Pouk etike, ki nauči otroke razlikovati med dobrim in zlom, lahko prepreči vsaj takšna dejanja. /.../ Če pa jim pomaga še razumeti, kaj bi v nekaterih specifičnih okoliščinah morali storiti ali kako bi morali živeti, si pouk etike zasluži ustrezno mesto v šoli – ne glede na to, da ne more niti preprečiti nemoralnega ravnanja niti narediti človeka krepotnega.« Anderson, Krathwohl in Bloom (2001, v Munro in Kirya, 2020: 18) izpostavijo, da je najbolj učinkovito učenje tisto, ki prepleta tri razsežnosti: razmišljanje, čustvovanje in delovanje. Zato je ključnega pomena, da so dejavnosti, ki krepijo integriteto in etično držo učencev, čim bolj izkustvene in participativne, spodbujajo razpravo in refleksijo ter vključujejo problemsko učenje in učenje na podlagi primerov.

Ko govori o tem, kako lahko učitelji v razredu prispevajo h krepitvi (akadske) integritete otrok, Price-Mitchell (2015) izpostavi pet ključnih področij.

1. Integriteta je nepogrešljiv del razredne klime ter kulture šole. Učitelj prispeva h gradnji kulture integritete v razredu tako, da jasno opredeli svoja pričakovanja glede akademske integritete in posledic npr. goljufanja ter nagrajuje uspeh učencev (npr. pogum, delo, odločnost, spoštovanje, odgovornost), ki presega ocenjevanje.
2. Pomembna sta načrtno razvijanje moralnega besedišča učencev in eksplicitna uporaba besedišča.
3. Potreben je ustrezen odziv učitelja, kadar pride do kršitev razrednih ali šolskih pravil. V razredu, ki spodbuja kulturo integritete, so kršitve priložnost za učenje, spodbujanje razmišljanja in razumevanja učencev o svojem vedenju ter pripravljenost za njegovo spreminjanje.
4. Kot izhodišče pogovorov ali za refleksijo, ki učence spodbudi k razmišljanju o temah, povezanih z integri-

teto, Price-Mitchell predlaga uporabo znanih citatov in misli.

5. Ključna je podpora učitelja pri spodbujanju zaupanja učencev vase; ko se mladi naučijo verjeti vase, nepoštenost in nespoštovanje zanje nimata več posebnega pomena in integriteta postane njihov način življenja (prav tam).

PRVE IZKUŠNJE PILOTNEGA PROJEKTA KREPITEV INTEGRITETE UČENCEV V OSNOVNI ŠOLI

V šolskem letu 2021/2022 smo skupaj s Komisijo RS za preprečevanje korupcije začeli s pilotnim projektom *Krepitev integritete učencev v osnovni šoli*. K sodelovanju smo povabili

pet šol, od tega tri šole, ki v pilotnem projektu sodelujejo s šolskim razvojnim timom in imajo pomembno podporo ravnatelja (OŠ Zbora odposlancev Kočevje, OŠ Franceta Bevka Tolmin in OŠ Dramlje), ter dve učiteljici, Majo Vačun iz OŠ Selnica ob Dravi in Sofijo Baškarad iz OŠ Domžale.

Pri snovanju ciljev projekta smo izhajali iz izkušenj projektov in razvojnih nalog na Zavodu RS za šolstvo, predvsem varnega in spodbudnega učnega okolja ter formativnega spremljanja. Vključenim učiteljem smo omogočili strokovno podporo z vzpostavitev spletne učilnice in samoizobraževanjem v obliki modula *Integriteta in odnosna*

kompetenca strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju.⁴ Za zagotavljanje učinkovitosti in trajnosti vsebine projekta je ključno, da se na eni strani dejavnosti, ki krepijo integriteto učencev, navezujejo na že obstoječe vsebine in cilje učnih načrtov, po drugi pa na celostni pristop šole. Slednje podpira timsko delo učiteljev s pomembno vlogo ravnatelja. Razvojni timi so, izhajajoč iz opredelitve stanja na šoli, postavljene izziva in raziskovalnega vprašanja, oblikovali akcijski in operativni načrt in opredelili prednostna področja ter dejavnosti za krepitev integritete učencev. Ker v slovenskem šolskem prostoru ni posebej oblikovanih učnih dejavnosti, gradiv in orodij za krepitev integritete učencev, je v ospredju ključna razvojna vloga učiteljev. Učitelji, izhajajoč iz ciljev učnih načrtov, iščejo priložnosti, razvijajo in načrtujejo ter preizkušajo dejavnosti, ki se navezujejo na posamezna področja in elemente integritete. Zapisane dejavnosti, refleksije učiteljev in učencev ter dokaze o učenju učitelji objavljajo v spletni učilnici projekta.

“

Učitelj lahko doživlja novega učenca kot breme, saj otrok begunec zares terja dodatne napore učitelja. Razumljivo je, da bodo nekateri imeli prilagoditvene težave. Te se lahko pokažejo v pretirani zavrtosti, blokadah, težavah pri vključevanju, osamljenosti, težnji po izostajanju iz šole. V stresnih okoliščinah se praviloma že obstoječe motnje stopnjujejo. To so prehodni pojavi, ki ob ustreznem odnosu in ravnanju učitelja in sošolcev v nekaj tednih izginejo.

(Dr. Anica Mikuš Kos)

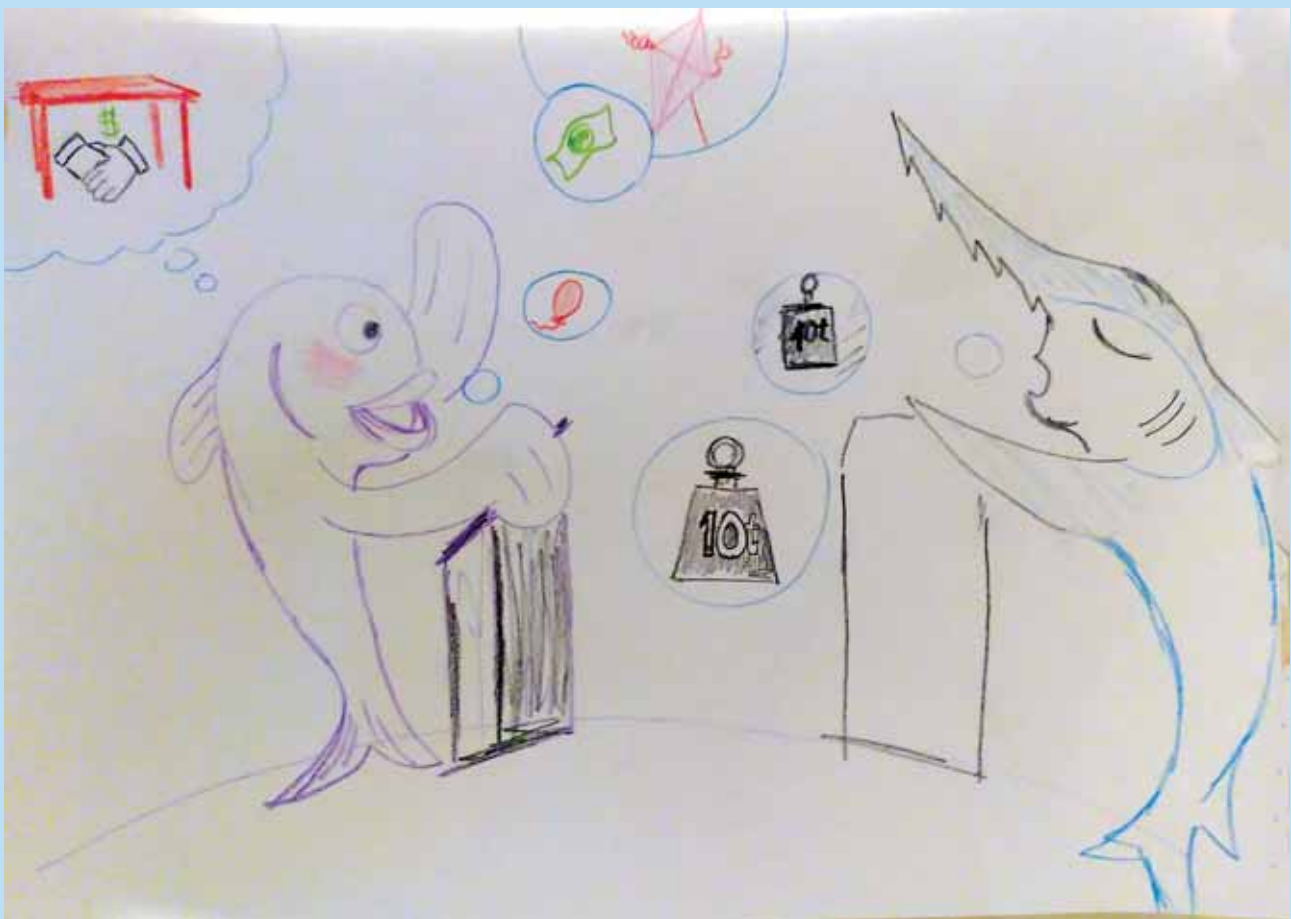
”

⁴ *Integriteta in odnosna kompetenca strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju* je izbirni modul, ki je nastal v okviru razvojne naloge ZRSŠ Varno in spodbudno učno okolje in smo ga z dovoljenjem avtoric prenesli v pilotni projekt. Vključuje tri intervjuje (dr. S. Slokane, mag. R. Zupanc Grom in V. Kiswardayjeve); ti so vsebinsko prepleteni s štirimi interaktivnimi predavanji (*Integriteta učitelja in učenca* mag. K. Šipuš; *Kaj bi storil, če bi bil neviden?* S. Baškarad; *Samorefleksija in profesionalni razvoj* dr. T. Rupnik Vec in *Prispevek odnosne kompetence učitelja k profesionalnemu razvoju in integriteti* mag. T. Malešević). Interaktivna predavanja so podprta z dejavnostmi, vključno z odzivi, razmišljanjem in refleksijo v forumih, uporabnimi gradivi ter orodji.

Izvedene aktivnosti in refleksije učiteljev po štirih mesecih dokazujejo, da je tematike integritete ter pojme povezane z njo (npr. odgovornost, poštenost, pravičnost ipd.) moč umeščati tako v različne predmete in po celotni vertikali kot tudi skozi druge dejavnosti in projekte šole. Poudariti velja, da sam pojem integriteta v učnih načrtih osnovne šole ni zastopan kot učni cilj ali vsebina, so pa njeni deli vključeni tako v cilje posameznih predmetov kot v vzgojno delovanje šole. Kot dobro se je izkazalo, da so pri načrtovanju dejavnosti za učence učitelji izhajali iz že obstoječih prednostnih nalog šole, te pa dopolnili, nadgradili in osvetlili s tematikami, povezanimi z integriteto. Prve dejavnosti, ki so jih šole izvedle, so zajemale predvsem spodbujanje medvrstniškega sodelovanja in sodelovanja, z učitelji in lokalno skupnostjo: npr. dejavnosti, nekatere so zajele vse učence šole, vključujejo dobra dela in pomoč, skrb za sovrstnike, sosede, starejše občane in živali. Hiter pogled namigne, da omenjene dejavnosti niso neposred-

no povezane s konceptom integritete, vendar pa jo, skozi aktivno vlogo, osmislitev delovanja in refleksijo učencev, podpirajo: prek dejavnosti so učenci spoznavali in ozaveščali pomen lastnega delovanja za skupno dobro ter prevzemali vloge, ki so temeljile na solidarnosti do sočloveka in odgovornosti do skupnosti, v kateri živijo.

Učitelji so posamezne elemente integritete povezovali tudi s cilji učnih načrtov predmetov, ki jih poučujejo, npr. obravnava odgovornosti skozi književnost na primeru Shakespearovih besedil pri slovenščini, prek simulacije volitev in odgovornega deljenja novic prek družbenih omrežij pri domovinski in državljski kulturi in etiki (DKE); obravnava (državljskega) poguma prek slikanice pri nemščini; etičnih dilem pri filozofiji za otroke, DKE in drugih dejavnostih na šoli v okviru dneva človekovih pravic; dalje, obravnava pomena pravil in družbenih norm pri DKE, spoznavanju okolja in družbi ter oblikovanje razrednih

Učitelji so v času samoizobraževanja najprej samostojno razmišljali o integriteti, nato pa v timu drug drugemu predstavili svoje ideje. Vsak od njih je prispeval svoj pogled na integriteto, skupno razumevanje integritete pa je združeno v njihovem kreativnem izdelku.

»Pri idejah za risbo smo izhajali iz gesla *„Delam to, kar govorim“*. Razmišljali smo, kako bi pokazali sledeče nasprotje: iskrene besede, ki imajo težo in so oprijemljive, in neiskrene besede, ki nimajo teže in nam nič ne koristijo. Prišli smo do ideje o debati dveh rib na morskem dnu, ki govorita v mehurčkih. Besede tiste z

integriteto so prikazane z utežmi, ki ostajajo na dnu – so pretežke, da bi jih mehurčki odnesli navzgor. S tem v dobesednem in prenesenem pomenu gradijo trdna tla pod nogami. So temelji stabilne družbe. Besede neiskrene ribe pa so tako lahkotne, da jih mehurčki odnašajo navzgor. Z njimi si ne moremo nič pomagati, saj izginejo takoj, ko so izgovorjene. Za nameček smo si za ribo z integriteto izbrali mečarico, katere oster kljun simbolizira vse lastnosti integritete, ki zarežejo v probleme koruptivne družbe.« (Tilen Nosan, OŠ Zbora odposlancev Kočevje)

pravil ipd. Učitelji v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju so se osredotočili predvsem na razvijanje sočutnosti, empatije, prepoznavanja čustev, solidarnosti in odgovornosti z medpredmetnim in vertikalnim povezovanjem (prim. skrb za živali pri spoznavanju okolja, slovenščini, likovni in glasbeni umetnosti in angleščini), nekatere izmed dejavnosti pa so vključevale tudi sodelovanje s starši in lokalno skupnostjo.⁵

Če strnemo, prvi odzivi učiteljev in učencev so pozitivni, predvsem pa kažejo na prepotrebno vključevanje in eksplicitno poudarjanje vzgojnih dejavnosti šole, s poudarkom na krepitvi integritete tako učencev kot učiteljev ter na povezovanju sodelovanja s starši in lokalno skupnostjo.

SKLEP

Vsak posameznik bi moral živeti v družbi, ki temelji na uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin,

miru in demokraciji; v družbi, ki spoštuje in skrbi za pravičnost, odgovornost in poštenost, spodbuja sodelovanje in družbeno harmonijo. **Danes učeči se mladi državljani bodo že kmalu tudi ti, ki bodo sprejemali pomembne osebne odločitve, soodločali pri urejanju zadev skupnega pomena, njihove odločitve in delovanje pa bodo posredno ali neposredno vplivali na ožjo in širšo skupnost.** Z vprašanjem, kakšna bo prihodnost družbe, je namreč povezano tudi vprašanje, kakšne nazore, vrednote in stališča bodo mladi kot odrasli prenesli v svet, jih predstavljali, se zanje zavzemali in jih uresničevali. Posamezniki z vrtilinami integritete in etično držo prispevajo in bodo prispevali k uresničevanju bolj demokratičnega in pravičnejšega sveta. Zato je ključno, da odrasli odgovorno podpremo mlade na poti pridobivanja znanja, razvijanju vseživljenjskih veščin in gradimo na navadah, ki mlade oblikujejo v etične in odgovorne posameznike, ki jim je mar za druge in dogajanje v družbi, katere del so.

VIRI IN LITERATURA

Beck, U. (2001). *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.

Beck, U., Beck-Gernsheim, E. (1996). Individualizacija in tvegane svobode: perspektive in nasprotja k subjektu usmerjene sociologije. *Teorija in praksa*, 33 (5), 817–838.

Citizenship Education at School in Europe 2017. Eurydice report (2017). Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. https://eurydice.org/pl/wp-content/uploads/2017/11/215_EN_Citizenship_2017_N.pdf.

Deželan, T., Sardoč, M., Nacevski, K. (2021). Politična participacija in družbena angažiranost. V: Lavrič, M., Deželan, T. (ur.), *Mladina 2020. Položaj mladih v Sloveniji*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba in Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. 215–241. <https://press.um.si/>, <https://knjigarna.uni-lj.si/>, https://mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020.

Državljska vzgoja v Evropi (2013). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Državljska vzgoja v Evropi (2005). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Education for Integrity. Teaching on Anti-Corruption, Values and the Rule of Law (2019). OECD. <https://www.oecd.org/governance/ethics/education-for-integrity-web.pdf>.

Igličar, A. (2020). Etične in pravne vrednote v šolskem prostoru. V: Slokan, S., Kečanovič, B., Logaj, V. (ur.), *Uporabna etika vključujočega, varnega in spodbudnega učnega okolja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 26–39.

Kečanovič, B. (2012). Na integriteti utemeljen odnos do skupnih vrednot. V: Kečanovič, B. (ur.), *Javna etika in integriteta: odgovornost in skupne vrednote: integriteta, odgovornost, vladavina prava*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije. 155–185.

Klemenčič, E., Mirazchijski, P. V., Novak, J. (2018). *Nacionalno poročilo Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja (IEA ICCS 2016)*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, MIZŠ.

Kodelja, Z. (2012). Etika v šolstvu. V: Kečanovič, B. (ur.), *Javna etika in integriteta: odgovornost in skupne vrednote: integriteta, odgovornost, vladavina prava*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije. (235–249)

Komisija za preprečevanje korupcije. Kaj je integriteta? (7. 11. 2021). <https://www.kpk-rs.si/delo-komisije/instituti/integriteta/>.

Lavrič, M. (2019). Vrednote, religija, zaupanje. V: Naterer, A., Lavrič, M., Klanjšek, R., Flere, S., Rutar, T., Lahe, D., Kuhar, M., Hlebec, V., Cupar, T., Kobše, Ž., *Slovenska mladina 2018/2019*. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung, 21–27. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/15296.pdf>.

Lavrič, M., Rutar, T. (2020). Vrednote, zanimanja in stališča mladih. V: Lavrič, M. in Deželan, T. (ur.), *Mladina 2020. Položaj mladih v Sloveniji*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba in Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. 347–391. <https://press.um.si/>, <https://knjigarna.uni-lj.si/>, https://mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020.

Munro, C., Kyria, M. (2020). *Values education for public Integrity: What works and what doesn't*. U4 Issue 2020: 8. Chr. Michelsen Institute. <https://www.u4.no/publications/values-education-for-public-integrity.pdf>.

Price-Mitchell, M. (9. 6. 2015). *Creating a Culture of Integrity in the Classroom*. <https://www.edutopia.org/blog/8-pathways-creating-culture-integrity-marilyn-price-mitchell>.

Rupnik Vec, T. (2020). Strategije vplivanja učitelja na motivacijo učencev: od kulture prisile, nagrajevanja in kaznovanja v smeri kulture podeljevanja moči, avtonomije in odgovornosti. V: Slokan, S., Kečanovič, B., Logaj, V. (ur.), *Uporabna etika vključujočega, varnega in spodbudnega učnega okolja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 134–151.

Šimenc, M., Sardoč, M., Mlekuž, A. (2009). *Nacionalno poročilo mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009*. Ljubljana: Pedagoški inštitut in MIZŠ.

Zimšek, M. (2015). *Neuskajenost formalnih in realiziranih kurikulumov državljanske vzgoje v Sloveniji*. (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

5 Šole in učitelji, vključeni v projekt, so svoje prve aktivnosti predstavili na virtualni okrogli mizi ob mednarodnem dnevu boja proti korupciji, 8. 12. 2021. Njihove predstavitve so posnete in objavljene na spletni strani KPK na povezavi <https://www.kpk-rs.si/blog/2021/12/08/krepitev-integritete-otrok-v-solah-za-integritetno-druzbo-v-prihodnosti/>.